

перелік злочинів та правопорушень на територіях і обертах природо – заповідного фонду, щодо тваринного та рослинного світу занесених до «Червоної книги України».

На сьогоднішній день сформована база міжнародного екологічного права у вигляді системи конвенцій (глобальних та регіональних), а також додаткових угод і протоколів. Ці документи визначають погоджені принципи, які необхідно закласти в основу контролю та регулювання природокористування, дотриманням норм екологічної безпеки, охорони природи, способів вирішення спорів, інформуванням та спостереженням за довкіллям.

Література:

1. Органічний Закон про Управління національних парків
URL: <http://eufocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29491.pdf>

2. Черней В.В. Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції: Матеріали VI Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції», частина 1. (Київ, 30 жовтня 2014 р.). – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 3-5

ДО ПИТАННЯ ПРОФІЛАКТИКИ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Якимець О. І.

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід’ємна умова сталого економічного і соціального розвитку України.

З цією метою Україна здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров’я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів [1].

Нинішню екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення природно-ресурсного комплексу України [2].

Правові проблеми охорони навколишнього природного середовища є надзвичайно актуальними в сучасних умовах. Окремі аспекти проблеми досліджували вітчизняні вчені правознавці, зокрема: В.І. Андрейцев, Г.І. Балук, І.А. Дмитренко, В.В.Костицький, В.Л. Мунтян, А.М. Мірошніченко, В.В. Носік, В.І. Семчик, О.О. Погрібний, Ю.С. Шемшученко, М.В. Шульга та ін.

Основи екологізації заклав В.І. Вернадський у процесі вивчення біосферних процесів, який доводив, що діяльність людей має бути досить добре узгоджена із організованістю біосфери й законами її цілісності [3, с. 35].

Як зазначає професор І.А.Дмитренко, щоб вийти з екологічної кризи в якій опинилася Україна, необхідна екологічна революція у свідомості людей, яка б корінним чином змінила їхнє відношення до природи [4,с. 37].

Важливу роль в охороні навколишнього природного середовища належить профілактиці екологічних правопорушень. Значення профілактичних заходів в правовій охороні природи визначається загальною спрямованістю природоохоронної політики, яку проводить наша держава. Більше того профілактиці належить провідне місце в системі природоохоронних заходів, оскільки вона допомагає запобіганню екологічних правопорушень.

У правовій державі законодавству належить визначна роль у вирішенні масштабних задач. Зокрема, законодавство відіграє велику роль в охороні навколишнього природного середовища. Профілактика екологічних правопорушень ґрунтується також на природоохоронному законодавстві, профілактичний потенціал якого значно зріс у зв'язку з прийняттям низки законів, присвячених охороні певних об'єктів природи. В екологічному законодавстві існує розгалужена система правових актів і норм направлених на профілактику екологічних правопорушень. Такі норми є в Земельному, Водному, Лісовому кодексах, в Законах України «Про охорону атмосферного повітря», «Про тваринний світ», «Про природно-заповідний фонд України».

У Земельному кодексі України профілактичне значення мають статті, які визначають правовий режим усіх категорій земель. А також статті, які передбачають захист і гарантії прав власників землі та землекористувачів в здійсненні контролю.

Профілактика екологічних правопорушень здійснюється шляхом проведення екологічного контролю. Екологічний контроль як форма екологічної діяльності представляє собою систему дій по забезпеченню додержання законодавства про екологічну безпеку, про охорону навколишнього природного середовища, про використання природних ресурсів, про застосування передбачених ним заходів державного примусу, а також формування нового законодавства відповідно до адекватних в ньому змін, в тому числі шляхом прямого контролю, експертизи законопроектів [5, с. 5].

У Водному кодексі профілактичне значення мають статті, які передбачають: державний облік вод; встановлення нормативів у галузі використання і охорони вод; умови скидання зворотних вод у водні об'єкти; заборону введення в дію підприємств, споруд, та інших об'єктів, що впливають на стан вод.

Багато норм профілактичного характеру законодавчо закріплює Лісовий кодекс України, зокрема: організація лісового господарства; встановлення меж лісових ділянок, віднесених до відповідних категорій лісів; виділення особливо захисних лісових ділянок; ведення державного лісового кадастру, обліку лісів.

Тваринний світ є одним із компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного та естетичного збагачення і виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливою базою для одержання промислової і лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей.

В інтересах нинішнього і майбутніх поколінь в Україні за участю підприємств, установ, організацій і громадян здійснюються заходи щодо охорони, науково обгрунтованого, невиснажливого використання і відтворення тваринного світу [6].

У законодавчих актах про тваринний світ до профілактичних норм відносяться норми, присвячені: охороні середовища перебування, умов розмноження, шляхів міграції тварин; додержання науково обгрунтованих нормативів і лімітів використання об'єктів тваринного світу, забезпечення невиснажливого їх використання, а також, відтворення: запобіганню загибелі тварин під час здійснення виробничих процесів і експлуатації транспортних засобів.

У Законі « Про охорону атмосферного повітря» профілактичне значення мають норми, які регулюють стандартизацію і нормування у галузі охорони атмосферного повітря, викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря стаціонарними джерелами, контроль у галузі охорони атмосферного повітря.

Профілактиці екологічних правопорушень сприяє проведення екологічної експертизи. Професор В.В. Костицький зазначає, що екологічна експертиза є самостійним правовим інститутом у системі екологічного права. Предметом правового регулювання є відокремлені суспільні відносини, пов'язані із забезпеченням екологічної безпеки запланованої та здійснюваної господарської й іншої діяльності, що здійснюються у процесі взаємодії суспільства і природи [7, с. 270]. Екологічній експертизі можуть підлягати також екологічні ситуації, що склалися в окремих пунктах і регіонах, а також екологічно небезпечні діючі об'єкти та комплекси.

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», профілактиці екологічних правопорушень сприяє моніторинг навколишнього природного середовища. Моніторинг здійснюється з метою забезпечення збору, обробки, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково– обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень.

Профілактика екологічних правопорушень досягається також за допомогою інформування, шляхом одержання у встановленому порядку повної та достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища, випадки і причини його забруднення, рекомендації щодо заходів, спрямованих на зменшення його негативного впливу на природні об'єкти і здоров'я населення.

Профілактичне спрямування мають заходи заборонного характеру, які закріплені в природоохоронних законодавчих актах. Відповідно до ст. 211 Земельного кодексу України, самовільно зайняті земельні ділянки підлягають поверненню. Під час організації профілактики насамперед треба враховувати характер правопорушень, їх причини. Причинами екологічних правопорушень є недоліки в економічній, організаційній, правовій, виховній сферах діяльності. Без усунення причин, що призводять до екологічних правопорушень, тяжко забезпечити додержання вимог щодо екологічного законодавства.

Незважаючи на велике значення профілактики правопорушень у екологічній сфері, їм приділяється недостатньо уваги в наукових дослідженнях і на практиці. Вивчення і аналіз причин правопорушень у галузі екологічних правовідносин є слабким місцем як для екологічного, так і для інших галузей права. Причини правопорушень вивчаються головним чином стосовно до кримінальної злочинності, а цього явно недостатньо. Їх треба виявити і вивчити стосовно до порушень екологічного і всіх інших видів законодавства. Адже зміцнення законності необхідно не тільки в сфері діяльності кримінального права, але й в інших галузях суспільного життя.

Підсумовуючи викладений матеріал, можна зробити висновок, що проблема профілактики екологічних правопорушень багатогранна. Вона охоплює не тільки питання теоретичного плану, але й широке коло практичних питань. Дуже важливо, щоб профілактична робота проводилась більш масштабно і цілеспрямовано. Проведення профілактичної роботи входить в обов'язки всіх державних органів, але перш за все її зобов'язані проводити правоохоронні органи.

Література:

1. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25.06.1991 р. (з наступними змінами та доповнення) за № 1264//Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546.
2. Основні напрями державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. № 183/98// Відомості Верховної Ради України, 1998. № 38-39.Ст. 248.
3. Вернадський В.И. Биосфера избранные труды по биохимии.- М. : Мысль, 1967. 327 с.
4. Дмитренко І.А. Екологічне право України: Підручник.-К., НАВУ. 1999. 332 с.
5. Голиченков А.К.Экологический контроль: теория , практика правового регулирования : дисс. докт. юр. н.: 1200.06 – природоресурсное право; аграрное право; экологическое право. Автореф. дисс. М. : 1992. – С. 5.
6. Про тваринний світ. Закон України від 13 грудня 2001 р. // Офіційний вісник України. – 2002р. – № 2.– Ст. 47.
7. Костицький В.В. Екологічне право України [Текст]: Підручник. – Дрогобич: Коло, 2012 – 360 с.